

Univerzita Pardubice
Fakulta filozofická

Kočka jako sociální činitel

Kateřina Vlková

Bakalářská práce

2016

Univerzita Pardubice
Fakulta filozofická
Akademický rok: 2014/2015

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE
(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Kateřina Vlková**
Osobní číslo: **H13475**
Studijní program: **B6703 Sociologie**
Studijní obor: **Sociální antropologie**
Název tématu: **Kočka jako sociální činitel**
Zadávající katedra: **Katedra sociálních věd**

Zásady pro vypracování:

Studentka se ve své práci bude zabývat kočkou jako sociálním činitelem. Bude provádět terénní výzkum v kočičích kavárnách a na dalších místech, kde jsou kočky. Bude sledovat návyky lidí a koček v jejich vzájemné interakci. Hlavní výzkumnou otázkou je Jak kočka ovlivňuje chování člověka a sociální dynamiku ve skupině? Teoretické zdroje budou vycházet především z human-animal studies a zooantropologie.

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

- Alger, J. M., S. F. Alger, 1999. Cat culture, Human Culture: An Ethnographic Study of a Cat Shelter. *Society and Animals* 7:3: 199- 218. Available at: <http://www.animalsandsociety.org/wp-content/uploads/2015/10/alger1.pdf> [15. 5. 2016]
- Noske, B. The Animal Question in Anthropology: A Commentary. Available at: <http://www.upc-online.org/thinking/anthro.htm> [15. 5. 2016]
- Patternson, Ch. 2003. Věčná Treblinka. Praha: Práh.
- Planchon, L. A., D. I. Templer, S. Stokes, J. Keller 2002. Death of a Companion Cat or Dog and Human Bereavement: Psychosocial Variables. *Society & Animals* 10:1: 93- 105. Available at: <http://www.animalsandsociety.org/wp-content/uploads/2015/11/planchon.pdf> [15. 5. 2016]
- Serpell, J. 1996. *In the Company of Animals: A Study of Human-Animal Relationships*. Cambridge; New York: Cambridge University Press.
- Vandrovcová, T. 2011. *Zvíře jako pokusný objekt: sociologická reflexe*. Praha: Triton.

Vedoucí bakalářské práce: **PhDr. Hana Synková, Ph.D.**
Katedra sociálních věd

Datum zadání bakalářské práce: **31. března 2015**

Termín odevzdání bakalářské práce: **31. března 2016**



prof. PhDr. Karel Ryděl, CSc.
děkan



L.S.



PhDr. Adam Horálek, Ph.D.
vedoucí katedry

V Pardubicích dne 30. listopadu 2015

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci Kočka jako sociální činitel vypracovala samostatně pod odborným dohledem vedoucího bakalářské práce a uvedla jsem všechny použité podklady a literaturu. Byla jsem seznámena s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., autorský zákon, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v Univerzitní knihovně.

V Pardubicích dne 21. 6. 2016

Kateřina Vlková

Poděkování

Děkuji své vedoucí bakalářské práce PhDr. Haně Synkové Ph.D. za podporu a vynaložený čas při konzultacích této práce. Dále děkuji svým informantům a svým dvěma kočičím múzám. Také bych chtěla poděkovat svým přátelům a rodině za jejich trpělivou podporu v průběhu mého studia a psaní práce.

Anotace

Tato bakalářská práce se zabývá různými aspekty vzájemného vztahu mezi kočkou a člověkem. Zaměří se mimo jiné i na terapeutické a komerční stránky vztahu. Dále se zaměří na vnímání zvířete jako zdroj potravy vs. domácí mazlíček. Bude zkoumat sociální roli kočky vůči člověku v kočičí kavárně a na výstavě koček.

Klíčová slova

Kočka, Chov koček, kočičí kavárna, human-animal studies, domácí mazlíčci, lidé, zvířata

Title

Cat as a social factor

Annotation

This thesis looks into various aspects of mutual relationship between a cat and a human. Besides other things it is also focused on therapeutic and commercial side of this relationship. It further concentrates on perception of an animal as food versus as a pet. It will look into the social role of a cat in relation to a human in a cat cafe and on a cat show.

Keywords

Cat, Cat breeding, Cat Café, Human-Animal studies, pets ownership, people, animals

Obsah

0. Úvod.....	7
1 Metodologie	8
2 Historie vývoje domestikace koček.....	9
2.1 Kočky v Egyptě	10
2.2 Z Egypta do Evropy.....	12
3 Komerční chov koček.....	14
3.1 Human-Animal studies	16
3.1.1 Osvobození zvířat, přelomové dílo Petera Singera.....	18
3.1.2 Věčná Treblinka.....	19
3.3 CAT - MANIA na Facebooku	24
4 Kočičí kavárny ve světě a u nás	28
4.1 Kavárny ve světě	28
4.2 Kavárny v ČR	29
4.2.1 Kavárna Freya.....	30
4.2.2 Cats and Coffee.....	31
4.2.3 Galerie Artičok.....	33
4.2.4. Kočičí kavárna Pohoda	34
5 Závěr.....	39
6 Zdroje	41
Přílohy	43

0 Úvod

Téma jsem si vybrala, protože mi je velice blízké. Dá se říci, že jsem ho zvolila poté, co mi jedna z mých koček přešla po klávesnici počítače. Kočka je v dnešní době velmi oblíbené zvíře. Bylo tomu tak i v některých dřívějších obdobích a nyní se kočkám dostává opět velké obliby. Stává se z nich fenomén. Vznikají kočičí kavárny, slavné osobnosti jsou hrdými vlastníky koček a jejich věhlasu využívají i v sebe prezentaci. Vznikají parfémy, dárkové předměty a další věci spojené s kočkou.

Mám ve svém okolí mnoho známých, kamarádů a přátel, kteří s radostí sdílejí svůj životní prostor s jednou nebo více kočkami. Rádi si o svých zkušenostech s kočkami se mnou povídají a subjektivně popisují, jak se jejich kočka chová a co dělá při různých situacích. Porovnávají svoje zkušenosti a navazují skrze ně bližší vztahy. Postupem času jsem si uvědomila, že je to velice zajímavý prvek v rozhovoru. Celý svět kočičích individualit má své specifické kouzlo přístupné jen lidem, kteří jsou schopni pochopit podmínky soužití a podrobit se kočičím požadavkům.

V této práci se chci sama ještě více dozvědět o kočičím světě z různých úhlů. Práci jsem se rozhodla dělat napůl angažovaně jako kočičí milovnice, která si připouští subjektivní až intersubjektivní vnímání, a napůl očima antropologa toužícího přinést díky terénnímu výzkumu svým pozorováním nové poznatky. Má výzkumná otázka zní: Jak kočka ovlivňuje chování člověka a sociální dynamiku? Dále bych se chtěla také zaměřit na tyto otázky: Je nějaký rozdíl ve vnímání koček s průkazem původu a bez něj? Přistupují lidé ke kočkám s určitými předsudky a dá se jim předcházet?

1 Metodologie

Ve své práci jsem použila nejvíce metodu zúčastněného pozorování a polostrukturovaných rozhovorů. Využila jsem poznatků, jež mám o kočkách díky svému celoživotnímu zájmu o ně. Od ledna jsem se zapojila do komunity na sociální síti CAT – MANIA kočičí povídání, kde se sdružují majitelé koček a dělí se o své zážitky, sdílejí události a navzájem si pomáhají v různých situacích. K zaznamenávání poznatků jsem využila terénní deník.

Na základě kontaktů z této sítě jsem se podílela na organizaci Kočičí výstavy v Hradci Králové, díky které jsem poznala jinou stránku chovu koček, a to komerční chov koček různých plemen s průkazem původu. Pomocí malého exkurzu do minulosti jsem si uvědomila souvislosti chovu koček s ohledem na historii vývoje vztahu kočky a člověka.

Navštívila jsem několik kočičích kaváren, kde jsem mohla sledovat, jak se z koček stává atrakce pro potěchu návštěvníků, ale také nástroj nevědomé felinoterapie. Na základě návštěv kaváren a výstavy jsem si porovnávala různé přístupy ke kočkám. O nevědomé felinoterapii jsem se nikde oficiálně nedozvěděla, je to můj soukromý poznatek získaný pozorováním a následnými zúčastněnými rozhovory. Myslím si, že je potřebné se zamyslet nad touto skutečností, jelikož se dá lehce zneužít druhou osobou vůči člověku, jenž je pod jejím působením. Také je to do jisté míry odpověď na mojí výzkumnou otázku, zda kočky nějak ovlivňují sociální dynamiku. Nejčastějším příznakem tohoto vlivu je totiž pocit uvolnění, navázání důvěry i vůči neznámému člověku a s tím spojená větší upřímnost a touha podělit se o své životní příběhy. Jedna návštěvnice, kterou jsem poznala v kavárně, mi takto během deseti minut sezení u kávy na sebe prozradila, že jí bývalý přítel psychicky týral. Takový případ je jeden z mnoha a není to ojedinělá záležitost. Z toho vyplývá, že pobyt v kočičích kavárnách má pro citlivější lidi riziko v podobě felinoterapeutického vlivu na zákazníky, o němž zákazníci povětšinou nemají tušení nebo ho kladně hodnotí a neuvědomují si, co všechno jsou schopní o sobě říci.

2 Historie vývoje domestikace koček

Jak uvádí James A. Serpell, jeden z autorů knihy *The Domestic Cat, The Biology of its Behaviour* v kapitole 7 – *Domestication and history of the cat* (Serpell 1989: 83-100), předkové kočky jsou známi až do doby před 35 miliony lety. Díky morfologickým a molekulárním studiím lze rozdělit fylogenetické vztahy mezi 37 žijícími kočkovitými šelmami do 8 linií a to jsou linie ocelota, rysa, pumy, pantera, bornejské kočky, leoparda, karakala (irbise) a domácí kočky. Dle studií DNA všechny domácí kočky pocházejí ze severní Afriky a k domestikaci pravděpodobně došlo na území tzv. úrodného půlměsíce.

Slovo *cat* neboli kočka, vychází z nubijského slova *kadiz*. V jiných jazycích se slovo kočka objevuje v různých varietách, například německy *Katze*, francouzsky *chat*, španělsky *gato* a nebo latinsky *cattus*, anglická zdobnělina *puss* nebo *pussy* a rumunský výraz *pisicca* nejspíše vycházejí z výrazu *Pasht*, což je jedno z mnoha označení egyptské bohyně Bastet.

Kočky nejspíš zdomácněly přirozenou cestou samy od sebe. Bylo to v době neolitu (11 tisíc let zpět), kdy se začaly pěstovat kulturní plodiny a s nimi narostlo množství malých hlodavců v blízkosti neolitických měst. To byla přirozená potrava koček, a proto jim zanedlouho došla výhoda života v blízkosti měst nebo přímo v městech. Lidé mohli okamžitě vidět výhodu takového kočko–lidského soužití. Byl to rapidní úbytek malých hlodavců. Takový oboustranně prospěšný vztah dal základ závislosti koček na člověku z hlediska potravy a úkrytu. Celé výše popsané je pouze teorie opírající se o empirický jev, který lze sledovat i dnes, a to domestikaci polodivokých koček. Sama vím, že je velice snadné naučit plachou kočku na venkově na misku jídla, skrze kterou toleruje přítomnost člověka, až se jednoho dne naučí snášet pohlazení a zjistí, že se jí to líbí a začne jej sama vyhledávat.¹ Jak Serpell uvádí, chování koček se v ničem nemění, a proto lze předpokládat, že domestikace

¹ Vlastní výzkum

v neolitu probíhala právě takto. Důkazem jsou původní indiánské kmeny dosud žijící v Amazonii bez vnějších vlivů, tj. jako společnosti lovců a sběračů, kteří chytají kočky plavé. Kočka plavá je poddruh kočky divoké a styl jakým je kmeny chytají, naznačuje, že je neberou jen jako nástroj k odstranění škůdců, ale budují si k nim i citové pouto. V další podkapitole je již popsán zdokumentovaný proces zdomácnění koček.

2.1 Kočky v Egyptě

V Egyptě dosud žijí dva druhy divokých koček. Kočka plavá (*Felis silvestris libyca*) a kočka bažinná (*Felis chaus*), jejich vyobrazení se různě objevovalo v hrobkách a na dalších místech. Ačkoliv Egypťané měli ve zvyku všechno přísně kategorizovat, pro kočky měli jednotné označení, a to *miu* nebo *mii*. Jak uvádí Jaromír Malek v knize *Kočka ve starém Egyptě* (2008: 45) motiv koček se sice objevil v hrobce správce oblasti Chnumhotepa III., ale nedá se s přesnou určitostí říci, zda se jednalo o domestikovanou kočku nebo ne. Malek dále uvádí (2008:39), že zobrazení zvířat je zde pouze druhotný prvek bez náboženské či jiné symboliky. Vedou se spory, zda jde o kočku plavou (latinsky *Felis silvestris libyca*), jež je označována jako nejpravděpodobnější předchůdkyně kočky domácí, nebo o kočku bahenní (*Felis chaus*), přičemž oba dva druhy divokých koček žijí v Egyptě dodnes. Konečný verdikt je takový, že Egypťané nerozlišovali v tomto případě tyto dva druhy koček a vyobrazovali je jednotným způsobem. Velké množství maleb bylo nalezeno v Thébských hrobkách okolo roku 1450 př. n. l. a znázorňovaly kočku, jak sedí před ženami vlastníků hrodek a jí nebo si hraje s ostatními zvířaty. Na stěně hrobky thébského písaře Nebamuna lze vidět kočku, jak pomáhá svému majiteli s lovem ptáků.

Malek dále uvádí, že nelze zcela jistě určit, dle nalezených kosterních a jiných pozůstatků, kdy se již jednalo o ochočenou kočku a kdy ještě ne (nalezené tělo v hrobce mohlo sloužit jako posmrtná potrava nebožtíka). Nejstarší nález je z roku 4000 př. n. l., stejně tak 3000 př. n. l. z Abydu a z Asuánu z období mezi lety 2500 až 1900 př. n. l. Prvními

jistými zpodobněními kočky byly nejspíše hieroglyfy na malém fragmentu reliéfu objeveném v blízkosti pyramidy krále Amenemheta I. v Lištu na západním břehu Nilu 50 km jižně od Káhiry. (Malek 2009: 45– 6).

Shrnutím výše uvedených poznatků, lze říci, že je velice těžké určit, kdy se jednalo o symbol zvířete, kdy byl symbol pojat jako náboženský a kdy se jednalo o domácí zvíře. První, jasně vyplývající, vyobrazení kočky jako domestikované nalezneme v hrobce Baketa III. v komplexu pohřebišť Bení Hasan v Egyptě (Malek 2009:49). Kočka sedí naproti kryse. Znázorňuje se jako hubitelka hlodavců. Kočka obvykle na reliéfech neměla jméno a začala být zobrazována vedle ženy, což se postupem času stalo typickým vyobrazením. V jiném pohřebišti v Abydu, z let 1980 – 1801 př. n. l. bylo nalezeno 17 kočičích koster a řada obětních nádob, ve kterých bylo nejspíše mléko. Je to první doklad o krmení koček mlékem. Egypťané je krmili mlékem s namočeným chlebem nebo syrovou krájenou rybou (Malek 2009: 51). V hrobkách Střední říše byly ve větší četnosti nalezeny sošky koček, což dokládá, že kočka byla považována za ochránkyni před hady, jež také lovila. V pozdější době byla kočka využívána jako pomocnice při lovu ptáků, kdy je plašila z hnízd a dávala tak lidským lovcům možnost je ulovit a také byla znázorněna jako společnice při lovu ryb. Následně se kočka začala objevovat i ve spojitosti s náboženstvím. Egypťané vnímali zvířata jinak, než novodobá společnost. Lidé, zvířata i bohové byli na stejné úrovni (Malek 2009: 75). Nejprve byla kočka a postavy s kočičí hlavou pomocnicemi slunečního boha Re, jenž každou noc projížděl temnými oblastmi plnými temných sil. Re musel vždy projít poslední bránou a tu střežil dveřník Miutej s kočičí hlavou. Sluneční bůh Re na sebe mohl brát více podob a jedna z nich byla kočičí. Ve spojitosti s bohem Re se měnila i podoba koček na reliéfech. Z koček sedících či ležících pod židlí ženy, se stala chrabrá velká kočka usmrcující hada. Je velmi pravděpodobné, že se spojil obraz kočky plavé a servala (Malek 2009: 84). Dalším bohem spojovaným s kočkami, je bohyně Bastet, která byla znázorňována s kočičí nebo lví hlavou.

Bastet byla spojovaná s plodností a mateřstvím, což může mít spojitost s kočičí schopností se rychle rozmnožovat. Kočka byla tedy posvátné zvíře a její zabití bylo přísně trestáno. Za úmyslné zabití kočky hrozila smrt a neúmyslné zabití se trestalo, dle rozhodnutí kněží.

Éra egyptského vnímání kočky končí roku 645, kdy byl Egypt dobyt Byzantskou říší a islamizován. Kočka byla ovšem islámem vnímaná pozitivně. Prorok Muhammed měl vlastní kočku jménem Mueza a traduje se pověst, že kočka spala na Mohamedovi, a když potřeboval odejít, tak radši část roucha odstříhl nůžkami, než by ji vzbudil. Kočka je muslimy vnímaná jako rituálně čisté zvíře, které je dokonce obdivované pro svou čistotnost. Každý muslim se musí před vstupem do mešity umýt. Podstoupit očistu tzv. „Wudú“. Může to udělat i s vodou, ze které se předtím napila kočka. U jiných zvířat takto jednat nelze, voda už je považovaná za špinavou. Je to právě kvůli tomu, že kočka je rituálně čistá. Kočka může vstoupit díky své čistotě do mešity i do domu. Kočky si tedy nejspíše příchodem muslimů zase tolik své postavení nezhoršily.

2.2 Z Egypta do Evropy

Z Egypta se kočka dostala do Evropy nejspíše díky egyptsko – římským vztahům a to tak, že byla převezena Římany na lodi. Je to ovšem jen jedna z možností, protože kosterní pozůstatky koček byly nalezeny i na Kypru ještě před dokázanou domestikací v Egyptě. Každopádně domestikované kočky tu byly z Egypta. Postavy koček se objevovaly i v evropských pohanských symbolikách. Jak uvádí v knize *Kočičí desatero* Helga Hofmann, germánská bohyně Freya, jenž byla bohyní života a plodné lásky, měla vůz tažený divokými kočkami. Stejně jako Bastet je Freya bohyní spojovanou s plodností, tedy podstatou ženskosti. Kočka je tedy logicky opět spojována s ženským elementem. Zajímavostí je, že ze slova Freya vznikl název Freitag což je německý výraz pro pátek (Hofmann 1997: 12). Pohané ho považovali za nejlepší den pro sňatek (= opět asociace s plodností, sňatek byl a je spjat s plazením potomků).

Kočka byla zpočátku křesťany vnímaná dobře. Byla společníkem poustevníků a zároveň pomocník od otravných hlodavců. Prostí lidé shledávali mezi očima mourovatých koček písmenko „M“ neboli znak Matky Boží Marie. Později se kočka stala symbolem přetrvávajících pohanských zvyklostí a tím pádem nežádoucím prvkem. Stal se z ní přívrženec ďábla a čarodějnictví. Následovaly hony na čarodějnice a negativní vnímání zejména černých koček, kdy některé pověry přetrvaly dodnes. Například pokud přeběhne černá kočka přes cestu, mnozí lidé si myslí, že je potká neštěstí. I tak vztah lidí ke kočkám přetrval, zejména na vesnicích, kde byla kočka vnímaná jako vítaný pomocník proti hlodavcům.

V 18. století se kočky začaly využívat v lodní dopravě. Sloužily jako přírodní likvidátorky krys a potkanů. Skoro každá loď měla svojí kočku. Jak uvádí internetová encyklopedie Wikipedie, právě tímto způsobem se kočka rozšířila i na jiné kontinenty, a to do Severní Ameriky, Austrálie a na Nový Zéland. V době osvícenství začala být kočka opět společníkem lidských obydlí a v baroku a rokoku se z ní stala ozdoba salónů. S rozšířením koček na tato místa přišla také touha po odlišných varietách kočičích kožíšků. V 17. století se do Evropy dostaly první dlouhosrsté kočky s původem z Turecka. Obliba rostla a roku 1871 byla v Londýně první kočičí výstava. Šlechtění a péče o kočky se stala výsadou bohatších vrstev. Kočka se tedy opět stala společnicí člověka, jeho mazlíčkem, pomocníkem a také zálibou, do které je třeba investovat čas a peníze.

3 Komerční chov koček

Jak z historie vztahu člověka ke kočkám v minulé kapitole vyplývá, do vztahu se vsunul finanční aspekt. Když se nad tím člověk hlouběji zamyslí a pomine středověké hony, tak kočka byla vždy vnímaná dvojitým metrem. Na jedné straně to byla pomocnice v boji proti škůdcům a to zejména prostých lidí, ale i vyšších vrstev. Druhá strana vztahu je, když kočka žila ve společnosti vyšších vrstev a krom pomocnice byla také společnicí žen s širokým polem působnosti a rozmazlovaným mazlíčkem pojídajícím vybrané pokrmy. O její oblíbenosti svědčí figurování v mytologii různých pohanských náboženství napříč Evropou i Arabským poloostrovem. Po období temného středověku se opět začala těšit velké oblibě a znovu, stejně jako v dřívějších dobách, se kočkám u vyšších vrstev dostalo výsostného postavení. Jednotlivé typy koček z různých koutů světa dostaly své názvy, byly u nich vyšlechtěny specifické rysy a byl vytvořen soubor pravidel, jak se mohou mezi sebou dále rozmnožovat. Vznikla plemenná kniha, která stanovuje věci uvedené v předchozí větě, tedy: standardy jednotlivých plemen, zabarvení a stavbu těla. Pokud kočka splní uvedené požadavky, je do ní uvedena. Tyto údaje slouží k uznání kočky jako příslušníka daného plemene a vystavuje se mu průkaz původu, který má zaručit správné geny pro případný další chov. V průkazu původu je uveden stručný rodokmen.

Průkaz původu je také zárukou při založení chovu, že s případným kocourem nebudou v jedné rodové linii a jejich koťata se také narodí bez genetické zátěže, tedy zdravá a schopná dále pokračovat v linii. Napadá mě asociace k lidským šlechtickým rodům, kdy také existoval šlechtický původ, a sňatky se uzavíraly za nějakým účelem. Akorát se mění účel a je lépe podchyceno, aby se kočičí páry nepářily v jedné rodinné linii.

Plemenných knih je hned několik. Největší je Cat Fanciers Association (CFA) od roku 1906 a v Evropě i v ČR je to Fédération Internationale Féline (FIFe), založená roku 1949

(Fogle 2006: 50). Do FIFe patří i Český svaz chovatelů, na jehož výstavě koček jsem se podílela. Internetová encyklopedie Wikipedia uvádí:

„10. prosince 1950 se v belgickém Gentu uskutečnilo první generální shromáždění, kde bylo založení organizace oficiálně posvěceno a kde byly schváleny první plemenné standardy a první pravidla pro pořádání výstav. Organizace přijala název Fédération Internationale Féline d'Europe. Po přijetí brazilského klubu chovatelů koček v roce 1972 byla poslední část názvu odkazující na Evropu vypuštěna a název získal dnešní podobu – Fédération Internationale Féline. Dnes organizace sdružuje více než 100 000 chovatelů koček ze 43 národních organizací ze 41 zemí (Rakousko a Nizozemsko zastupují dvě různé organizace). Organizace z jedné další země má zatím podmíněné přijetí. Česko zastupuje Sdružení chovatelů koček v České republice (SCHK), odbor Českého svazu chovatelů (ČSCH). Pod záštitou organizace se každoročně uskuteční kolem 700 výstav ušlechtilých koček. Jednou do roka se pak koná Světová výstava (FIFe World Show), na které jsou prezentovány nejlepší kočky z celé organizace. Cílem FIFe je propagovat ušlechtilé kočky a zlepšování životních podmínek koček obecně. Organizace stanovuje pravidla pro chov a pořádání výstav, která jsou téměř univerzálně uznávána a akceptována. Organizace eviduje a vydává osvědčení chovatelským stanicím, organizuje výstavy a registruje rodokmeny. Je vyžadováno, aby každá národní organizace vedla vlastní plemenné knihy pro jednotlivá plemena, která jsou v rámci příslušné organizace chována.“²

S chovem přišel další extrém. V rámci jednotlivých plemenných knih vznikají plemena, která jsou z různých důvodů jinými plemennými knihami neuznaná. Jedná se především plemena, jenž vznikla křížením příbuzných kočičích partnerů. Typickým příkladem je plemeno manských koček, které se vyznačují tím, že nemají ocas.(Hofmann:

² https://cs.wikipedia.org/wiki/F%C3%A9d%C3%A9ration_Internationale_F%C3%A9line

1997: 47) Mají deformovanou páteř a to jim způsobuje problémy při chůzi, ale i vyprazdňování. Netypický vzhled je zde dominující před ukrutnými bolestmi provázejícími celý život těchto tvorů. Tento případ není ojedinělý a demonstruje tendenci vlastnictví kočky jako věci a ne jako mazlíčka. Žádný majitel mazlíčka, ke kterému by si utvořil citový vztah, by si nepřál, aby jeho miláček trpěl a dokonce už se s tímto předurčením narodil.

Nejlépe vystihuje kontrast mezi nečistokrevnými a čistokrevnými kočkami tento citát:

„Nečistokrevné kočky jsou vždy k dostání zdarma. Útulky zvířat jich mají více, než mohou kdy umístit, inzeráty v novinách neustále nabízejí volné kočky do dobrých rukou. Naproti tomu čistokrevné kočky nesou cenovku, která většinou odráží slávu a osud krevní linie kočky a úsilí, které bylo vynaloženo na vybudování této linie. Zatímco většina z těchto cen není příliš vysoká, z cen některých vyhledávaných koťat z linie šampionů se může někomu zatočit hlava. Na některé zvlášť neobvyklé druhy dokonce existují pořadníky několik let. (Caravan, Schneck 1990: 11)“

3.1 Human-Animal studies

Lidé odnepaměti dělají ve všem, co je obklopuje, škatulky. Není tomu jinak u zvířat.

Speciesmus neboli kategorizace zvířat a druhová nadřazenost funguje odpradávná a takto pojmenovaná je od roku 1970 Richardem Ryderem.³ Antropologie se těmito tématy zabývá v rámci interdisciplinárního oboru Human-Animal studies, přičemž Human-Animal studies (zkráceně HAS) zatím nemají ani český ekvivalent a jsou jako taková přednášena jen na určitých univerzitách v zahraničí. Jak uvádí Vandrovcová (2015: 25) v České republice se v tomto odvětví konalo jen pár krátkodobých universitních kursů. Tereza Vandrovcová učí Úvod do Human-Animal studies na Karlově Univerzitě v Praze (2015: 33). Důvodem, proč není obor rozšířený, je právě fakt, že Human-Animal studies jsou souborem několika oborů

³ http://www.animalrights.webz.cz/Richard_Ryder_painismus.htm

dohromady, a to antropologie, psychologie, historie, filosofie, biologie a dalších přidružených podoborů a studie, které pod jeho záštitou vznikají, mohou svými zjištěními vzbuzovat různé reakce, jak u odborníků, tak u široké veřejnosti. Obor vznikl postupným vývojem myšlení lidí o zvířatech. René Descartes věřil, že zvířata jsou pouhé mechanismy, které nemají pocity a nevnímají bolest. Georg Herbert Mead demonstroval na zvířatech své teorie a mluvil o nich jako o bytostech, které jednají na základě svých instinktů a nemohou se tak stát lidskými partnery, nejsou nám rovni. Jak uvádí Vandrovcová (2015: 23), tuto teorii o sto let později vyvrátil na základě studií Myers, který uvedl, že v rámci symbolického interakcionismu si jsou určitá zvířata schopná uvědomit sama sebe a to je předurčuje k schopnosti smysluplných interakcí. Vandrovcová dále uvádí, že jedním ze základních kamenů Human-Animal studies je dílo Cliftona D. Bryanta, který se v něm ohradil vůči absenci zvířat zastoupených v lidské společnosti. Zhruba od 70. let 20. století existují Human-Animal studies zkráceně HAS, mají široký rozptyl témat, kterými se zabývají.

Psychologové se za pomoci zvířat (zejména opic) snažili zkoumat jejich psychiku a za pomoci biologické podobnosti výzkum aplikovat na lidi. Později začali využívat zvířata k léčivým terapiím s nemocnými, kterým tím postupně pomohli vylepšovat jejich psychický stav. Zkoumá se historický vývoj lidsko-zvířecích vztahů (Vandrovcová 2015:24). HAS se od symbolického interakcionismu, který se stále vyskytuje v textech v podobě komparace tohoto přístupu s realitou, posunul ke kritické teorii. Od kritické teorie se odvíjí Critical Human-Animal Studies, která podrobují kritice přístup lidí ke zvířatům. Dále se používá obsahová analýza, zejména pro vysvětlení vnímání zvířat v kulturních vzorcích (Vandrovcová 2015: 26). Dotazníky se používají ke zhodnocení veřejného mínění vůči zvířatům. HAS zkoumají chování zvířat v různých prostředích. Díky interdisciplinaritě mohou zkoumat vztahy zvířat k lidem, vzájemné psychologické dopady, ale i vliv přítomnosti zvířete na sociální dynamiku skupiny. Dalším odvětvím HAS je sociální deviance, což je zkoumání týrání zvířat. Studie

dokazují, že lidé páchající násilí na zvířatech jsou schopní týrat i své lidské bližní (Vandrovcová 2015: 27). Nemohu opomenout sociální hnutí, neboli boj za ochranu práv zvířat (Vandrovcová 2015: 28). Do této kategorie spadá i kniha Věčná Treblinka od Charlese Pattersona, již podrobněji zmiňuji v této kapitole. My, lidé, přemýšlíme, jak nám může být které zvíře užitečné a podle toho ho zařazujeme do kategorií. Základním dělením je dělení na zvířata divoká a ochočená. Když pomenu kategorii divokých, tak se dostávám ke kategorii domestikovaných. V ní jsou dvě podkategorie, jež jsou natolik odlišné, jak jen je to možné, a to hospodářská zvířata a mazlíčci. Zajímavostí je, že pokud se mluví o mazlíčcích, používá se anglické slovo bond (=pouto) a ve vztahu k hospodářským zvířatům relationship (=vztah). Slova píše v angličtině, protože v českém jazyce neexistuje moc textů, většina je v angličtině, stejně jako název disciplíny Human-Animal studies.

3.1.1 Osvobození zvířat, přelomové dílo Petera Singera

Filosof Peter Singer vydal knihu Osvobození zvířat, která významně napomohla ke zdůraznění potřeby zaměřit se na potřeby zvířat a dala základ pro pozdější hnutí za práva zvířat (Vandrovcová 2015: 24). Peter Singer (2001) rozdělil knihu do několika kapitol, přičemž v každé kapitole se věnuje určitému druhu lidského zotročování zvířat. Nalezneme zde kapitolu o zvířecím vnímání bolesti, laboratorním využití zvířat, kožešinovém průmyslu, masném průmyslu, kapitolu věnovanou lidem, kteří nejedí maso neboli vegetariánům a v neposlední řadě dvě na sebe navazující kapitoly o vnímání zvířat od antiky po současnost.

Singer zmiňuje Descartovo zvrácenou myšlenku, že zvířata fungují jako stroje, mechanismy bez pocitů (Singer 2001: 206). V následující době osvícenství byla tato myšlenka popírána, ostře se proti ní ohradil Voltaire a 19. století se již neslo ve znamení ušlechtilého divocha Jeana Jacquese Rousseau, který se navracel zpátky k přírodě a procházel se nahý v lese. Roku 1800 byl předložen první návrh zákona ve prospěch zvířat, a to proti štvání býka psy (Singer 2001: 209). Setkal se s velkou kritikou a nebyl prosazen. Roku 1821 navrhl

Richard Martin zákon na ochranu koní a o rok později byl schválen. Zvířata se nemohla sama bránit, a tak vznikla první společnost na ochranu zvířat, která se později pojmenovala Královská společnost pro prevenci krutosti na zvířatech (Singer 2001: 210).

Průlomem v postavení zvířat byla Darwinova teorie o evoluci. Potom se postupně měnil přístup ke zvířatům až do dnešní podoby. Singer se v poslední kapitole věnuje současnosti a uvádí (2001: 219) dětské říkanky a verše o zvířatech, které obsahují účelovost zvířete. Kočka uloví myš, kráva dává mléko. Obrázkové knihy pro děti také obsahují obrázky domácích zvířat rozdělených na venkovní – hospodářská a zvířata pohybující se v domácnosti – mazlíčky. Dále uvádí prezentaci zvířat v amerických televizích, kdy o životě divokých zvířat televize informuje prakticky stále, ale o velkochovech neinformuje skoro vůbec a běžný rodič, který nevyznává vegetariánství ani nechce, aby jeho dítě vědělo o krutém zacházení se zvířaty. I Singer uvádí spojitost se soudobou německou populací, která nemá povědomí o zacházení s hospodářskými zvířaty ve velkochovech, stejně jako část jejich předků netušila nic o koncentračních táborech.

3.1.2 Věčná Treblinka

Je až s podivem jak dlouhá je linie zotročování a úmyslného mučení některých zvířat pro naši potřebu a ulehčení života. Pomáhají nám zejména s hospodařením, a proto jim říkáme zvířata hospodářská. Charles Patterson ve své knize Věčná Treblinka uvádí nezměrné množství různých druhů zmrzačení a účelného omezování reprodukce zvířat napříč dobami a kontinenty. Tyto praktiky jsou aplikovány za účelem snadnějšího podmanění zvířat. Pokud je samci znemožněno se rozmnožovat, tak u něj klesá produkce hormonů a tím zkrotne. Mlád'atům se různými způsoby znemožňuje sát mateřské mléko, aby se mléko, přirozená a nejzdravější strava pro mládě, mohlo využít pro potřeby lidí. Odpradávná se člověk povyšoval nad ostatní zvířecí druhy a podle toho s nimi jednal. Zvířata sloužila jako pomoc na poli, pomáhala člověku s přemísťováním z místa na místo a také to byl zdroj potravy. Postupem

času již nebylo třeba mít hospodářská zvířata jako pomocníky a až na malé výjimky, zbyla jen funkce potravy.

V neposlední řadě se autor zabývá také komparací průmyslového zpracování určitých druhů zvířat a zacházením s vězni v koncentračních táborech. Ačkoliv se to na první pohled nemusí zdát jako spolu související, opak je pravdou. V Americe vznikly první továrny na zpracování masa, v jejichž částech zvířata stráví celý svůj krátký život a pak zemřou, abychom je my, páni tvorstva, mohli zkonzumovat. Pracovníci koncentračního tábora za druhé světové války také využívali lidi jako levnou pracovní sílu a v momentě, kdy už nebyli schopni práce, tak je bez výjimky zlikvidovali v plynových komorách. Jejich ostatky se potom využily pro další potřeby ostatních vězňů. Například jejich tuk se zpracoval na mýdlo.

Koncentrační tábor a továrna na zpracování masa má plno dalších podobností. Lidé v koncentračních táborech byli systematicky ujišťováni o své podřízenosti, často přirovnávání k dobytku. Do tábora byli sváženi vlaky ve vagónech, jež se v mnoha knihách popisujících druhou světovou válku nazývají „dobyčáky“. Nežádka byli sváženi z větších vzdáleností, v přeplněných vagonech a bez jídla a pití. Po přijetí do koncentračního tábora jim byly odebrány osobní věci, rodiny byly rozděleny bez možnosti rozloučení a každému vězni byla oholena hlava a vytetováno číslo. Od toho okamžiku přestali být lidmi, ale stali se jen čísla. Jejich osud závisel na dozorcích, jež je fyzicky trestali a za jakýkoliv prohřešek je mohli beztrestně zabít. Nedílnou součástí tábora byli hlídači psi, přičemž psi životy měly větší cenu než životy vězňů. Měli vyšší životní úroveň než vězni, ať už se jednalo o stravu či přístřeší. Pes jako mazlíček se tedy stal cennější než vězeň – člověk.

Pokud se vrátíme do současnosti, tak kočky, jež jsou předmětem této práce spadají do kategorie mazlíčků, neboli „pets“. Mazlíčci mají úplně jiný život než hospodářská zvířata. Mají po celý svůj život vysoký komfort po všech stránkách. Dostává se jim kvalitní stravy, mají pohodlné pelíšky a zdravotní péči. Lidé vnímají mazlíčky antropomorfně, přisuzují jim

lidské vlastnosti a jejich reakce na podněty si vysvětlují podle vlastních reakcí. Mají jména, jež jsou identická s lidskými, někdy jich mají i více, pokud mají průkaz původu, uvádí se za něj jméno chovné stanice, např. Diamanda Deep Red.⁴ Vznikají kočičí šlechtické rody, což je společné se psy, kteří mají obdobnou plemennou knihu a skoro identická privilegia. Někteří mazlíčci mají dokonce pas, aby za různými účely mohli legálně cestovat do jiných zemí. Obchodníci nabízejí širokou škálu produktů určených přímo pro kočky, existuje spousta specializovaných produktů přímo pro ně, například krmiva navržená pro jednotlivá plemena koček. Paradoxem je, že kočka je masožravec, a tak i krmivo se vyrábí v masném průmyslu z hospodářských zvířat. I kočka je tedy zprostředkovaný zákazník masného průmyslu. Ačkoliv jsem při psaní této práce změnila díky nastudovaným materiálům své stravovací návyky a vynechávám v jídelníčku maso, tak moje kočky nadále krmím konzervami. Myslím si totiž, že moje osobní přesvědčení neovlivní způsob zažívání koček a maso je pro zdraví mých mazlíčků nezbytné. Objevují se totiž tendence, kdy vegetariáni⁵ a vegani⁶ své kočky krmí v duchu svého přesvědčení a odpírají jim maso. K takovým tendencím je vede myšlenka speciesmu.

Pro kočku lze sehnat nepřeberné množství produktů, které jí mají zpříjemnit život. Od pelíšků, hračky až po elektrické kočičí záchody nebo fontánky, které jim zajistí stále čerstvou vodu. Majitelé koček investují mnohdy i velké částky do perfektního vybavení pro svou kočku. Neváhají debatovat na internetových fórech o kvalitě produktů, které kupují. Takové debaty mohou být velice zajímavé, protkané životními příběhy spjatými s věcmi a doplněné fotkami koček, jak si danou věc užívají.

⁴ <http://www.chs-garden-of-eden-cz-com.cz/kocky/diamanda-deep-red-cz/>

⁵ vegetarián – člověk, který nejí maso

⁶ vegan – člověk jenž nejí maso a ani nic, co pochází z živočišné produkce (máslo, sýry, med atd.)

3.2 Mezinárodní výstava koček v Hradci Králové

O víkendu 9. – 10.4.2016 se v hradeckém hotelu Černigov pořádala mezinárodní výstava koček. Bylo zde více jak 250 koček z různých koutů republiky, ale i světa. Nejpočetnější zahraniční skupinou byli Poláci. Výstava probíhala tak, že kočky byly vystaveny v klecích, na kterých byla jejich jména. Klec byla pořadatelská a za poplatek, takzvané klecné. Poplatek se platí na všech výstavách a je to jen jeden z mnoha výdajů, jež musí chovatelé uhradit, pokud chtějí vystavovat svoji kočku. Každý účastník měl svoje číslo a dle čísla umístěnou klec. Výstava byla pořádána Českým svazem chovatelů, jež je člen Fédération Internationale Féline (FIFe) – standardy byly tedy z plemenné knihy FIFe.

Před vstupem chovatelů s kočkami byla u každé kočky provedena veterinární vstupní kontrola a kontrola očkovacího průkazu. Kontrola probíhala od 7 hodin do půl desáté ráno. Po kontrole si každý chovatel našel svou vyhrazenou klec a vyzdobil ji podle svých potřeb a samozřejmě především potřeb koček. To znamená pelíšek, potrava a záchod. Klec prezentuje chov, tj. musí být krásná, úhledná a s kontaktními vizitkami. Jak jsem již zmínila, výstava byla mezinárodní. Chovatelé si mezi sebou ve volných chvílkách povídali, a to většinou o svých kočkách. Pokud byl vztah mezi nimi kamarádský, tak si rádi popovídali i o různých pomůckách pro svá zvířata. Zde byl jasně vidět vliv globalizace, protože granule, které si mohl koupit chovatel v Polsku, si ve stejné kvalitě mohla koupit i chovatelka v Rusku a na společném setkání na výstavě v Česku, si o tom mohli popovídat. Od deseti hodin probíhaly posudky koček u posuzovatelů, dle čísel koček a rozdělení na jednotlivé kategorie. Posuzovatelů bylo celkem pět. Jelikož byla výstava mezinárodní, tak i národnost posuzovatelů byla u většiny posuzovatelů jiná než česká. Jednalo se o Marka Chadaje z Polska, Tomoko Vlach z Rakouska, Vladimíra Isakova z Běloruska, Jaroslava Pánka z Česka a Olgu Komissarovou z Estonska. Já jsem byla přidělena jako stewardka k Olze Komissarové. K posuzovatelům příslušel jeden steward, který měl na požádání ukazovat kočky, dávat na

klece čísla koček k posouzení, dezinfikovat stůl i klece a odnášet posudky do zázemí. Zároveň ke dvěma posuzovatelům přibyl žák, který se učil posuzovat kočky. A co se vlastně posuzuje? Cílem posuzování je určit, jak moc se která kočka svou tělesnou konstitucí přibližuje nebo odchyluje od standardů plemene. Posuzovatel musí přesně znát standardy toho kterého plemene a určovat a psát posudky. Podle standardů se v každé kategorii určí kočka, která se nejvíce přibližuje ideálům plemene a v závěru výstavy se znovu vystaví s ostatními vítězi z ostatních kategorií.

Kočka jako taková je zvíře s vlastním uvažováním. Nenechá se ovládnout jako například pes, který dělá, co mu člověk řekne. Můj předsudek byl, že i na výstavě se tento individualismus koček bude projevovat. Bylo pro mě překvapením, jak kočky reagují na změnu prostředí. Byly daleko méně vystresované, než jsem předpokládala. Na výstavách je ustálený způsob držení kočky při posuzování a předvádění, které trvá 10 až 15 minut. Přední packy se chytou do tzv. nůžek a zadní se také znehybní. Buď se kočka drží na krátko, nebo na dlouho. U některých plemen se hodnotí svalnatost, to jaký má kočka protáhlý tvar těla (u krátkosrstých) nebo jak je huňatá (u dlouhosrstých) a podle toho se drží. Kočky, na kterých jsem měla možnost si postup vyzkoušet, braly toto zacházení s klidem. Dokonce se natáhly tak jak měly, aby mi usnadnily moji práci. Myslím si, že už to pro ně je naučený reflex.

Kočka na výstavě je vnímána jinak, než je vnímána kočka nevystavovaná. Zmínila bych zejména motiv finančního ohodnocení. U lidí, kteří mají doma kočku jako společníka a mazlíčka, je jiný způsob soužití s kočkou, než u chovných koček. Určitě bych negeneralizovala fakt, že pro chovatele je kočka jen zdroj příjmů. Správný zapálený chovatel u své kočky nic nezanedbá. Má nadstandartní veterinární péči, je krmená super prémiovým krmivem, starají se o její srst... Avšak nezřídka žije v jedné domácnosti enormní množství koček a třeba žijí každá v jiné místnosti a neznají nic jiného než svoji místnost a výstavy. To může být důvod, proč nereagují vystresovaně. Je to pro ně přirozené prostředí a jiné ani

neznají. Vnesla jsem v rámci stránky CAT – MANIA, o níž se podrobněji zmíním v další kapitole, dotaz na cenu koťat v závislosti na účelu chovu, zda se za kotě vhodné na výstavu platí více a za mazlíčka méně. Tento dotaz vzbudil velký rozruch. Cena koťat je dle chovatelů stejná v obou případech. Rozdíly v cenách za koťata v jednotlivých chovech se odvíjejí i podle toho, jakou cenu si chovatel sám určí. Nemělo by tedy hrát roli pouze to, kolik titulů rodiče mají nebo nemají. Filosofie FIFe je taková, že i u koťat bez rodičů šampionů se dají trofeje tzv. „vyjezdit“ návštěvami výstav a samozřejmě velmi záleží, zda má kotě náležité proporce vyhovující standardům jejich plemene. Jak uvádí Hofmann (Hoffman: 1997:48), u koček chovaných za takovýchto podmínek se lov a další přirozené atributy koček přenáší jen ve zděděných instinktech a fakticky k lovu nikdy nedochází. S tím dochází ke zmenšené kapacitě mozku. Tento poznatek potvrzuje i jedna z chovatelek výstavy, která mi řekla, že kočka, která snese takový způsob zacházení po celé dva dny, má menší mozek - jejími slovy: „Je blbá, a proto jí to nevádí“. Neví, že jí to má vadit, je to pro ni přirozené. I mezi takovými kočkami se najdou výjimky, které nesnesou takové zacházení a je to pro ně velký stres. Z toho jasně vyplývá povaha kočky, jež je individuální u každého zvířete a i mezi kočkami, které se pohybují v prostředí výstav, se najdou takové, které mají vyšší mozkovou aktivitu, jsou dominantní a výstavy nesnesou. Kočka na jednu stranu není tolik chápána jako společnice v životě a na stranu druhou se má po materiální stránce velice dobře.

Například o zdravotní stav koček se jejich majitelé starají velmi úzkostlivě. Vždyť každé výstavě předchází zdravotní prohlídka. Nic není zanedbáno, při sebemenším problému následuje konzultace s veterinářem nebo komunitou. Také v internetových diskuzích si majitelé radí, jak se k různým obtížím stavět.

3.3 CAT - MANIA na Facebooku

Kočka a její potřeby se stávají diskutovaným tématem na sociálních sítích, kde vznikají různé komunity vlastníků koček, do kterých je třeba zažádat o členství a pokud se člověku poštěstí,

stane se její součástí. Stránka „CAT – MANIA – kočičí povídání“ má na sociálních sítích Facebook přes osm tisíc členů a striktně stanovená daná pravidla. CAT - MANIA je určena především pro chovatele koček s průkazem původu, ale členové jsou tolerantní a mají rádi i kočky bez průkazu, pokud je jejich majitel zodpovědný, chová je s náležitou veterinární péčí a má je vykastrované.⁷ Náležitou péčí se rozumí dvě očkovaní ročně, odčervení a průběžná kontrola zdravotního stavu. Ve skupině lze psát příběhy spojené s kočkami, vést debaty o kočkách, ptát se na radu ohledně koček ostatních členů. Ve skupině se dbá na zdraví koček, a proto se podporuje chov pouze s průkazem původu a pomoc kočkám v nouzi. Jakýkoliv příspěvek, ve kterém přispěvatel otevřeně přizná, že jeho volně se venku pohybující kočka je březí a on ji po porodu neplánuje nechat vykastrovat, je velice horlivě komentován a většina příspěvků apeluje na vykastrování kočky, aby se nerodila další koťata, o něž nebude nikdo stát.

Pokud se objeví příspěvek s březí kočkou s průkazem původu, nebo jejích koťat, tak je příspěvek plný milých komentářů o krásných koťatech a pečlivé kočičí mamince.⁸ Do skupiny lze vložit i nabídku či poptávku krytí čistokrevných koček a kocourů. Administrátoři si v pravidlech ustavují možnost zeptat se na doplňující informace k chovu a zdravotnímu stavu zvířete. Moje osobní zkušenost se stránkou je taková, že jsem díky ní odpověděla jisté paní, která měla na zahradě rostlinku s názvem šanta kočičí a tuto bylinku nabízela k odběru. Využila jsem této nabídky a vyrazila jsem k paní domů. Zdarma mi poskytla plnou náruč této bylinky, která má na kočky zázračné účinky. Pokud si kočka šantu očuchá, tak se u ní výrazně zvýší chuť si hrát a pokud ji pozře, začne na kočku působit jako sedativum a zvíře začne polehávat a spát. Paní byla při osobním kontaktu velice vstřícná a ukazovala mi svoje kočky za oknem domu. Povídala si se mnou, jako bychom se znali již spoustu let. Kočka v tomto

⁷ <https://www.facebook.com/groups/241741422665742/?fref=ts>

⁸ <https://www.facebook.com/groups/241741422665742/?fref=ts>

případě byla sociálním činitelem. Díky kočičímu zájmu o šantu jsem poznala pohodovou a hodnou paní. Hračky obsahující šantu bývají velice drahé a já ji dostala zcela zdarma jen díky odpovědi na komentář na této stránce. Vznela jsem dotaz na této stránce ohledně zkušenosti s působením kočičího elementu na okolí kočkomilů. Překvapil mě celkem velký ohlas přispěvovatelů. Jednalo se o kladné ohlasy vysvětlující, jak se díky kočkám spřátelili se svými sousedy, kteří měli ke kočkám také vztah. Bohužel se ve společnosti vyskytuje i druhá strana mince a to sousedi, kteří nemají rádi kočky a dokonce se otevřeně hlásí k výchově svých psů k agresí vůči kočkám vedoucí až k jejich usmrcení. Další skupina diskutérů poukazovala na navázání povětšinou on – line vztahů v rámci stránky CAT – MANIA, kdy si začali radit i v soukromých zprávách tj. se svým problémem se obrátili již na konkrétní osobu, již sice osobně neznali, ale dokázala jim v dřívějších dobách adekvátně poradit. Jedna ze správkyně stránky mi napsala, že se krom soukromých zpráv scházejí i osobně a řeší všechno okolo svých koček i osobních věcí. Díky chovu britských koček administrátorka úzce spolupracuje s ostatními chovateli tohoto plemene. Další diskutérka napsala, že na výstavách je u některých z účastníků cítit nevraživost a chladné chování, což jiná diskutérka vzápětí popřela. Každý chovatel k výstavě přistupuje jinak. Kočka může na soutěži sblížovat jednotlivé chovatele, ale také je kvůli rivalitě může postavit do role soupeřů a v ten moment se vztahy obracejí naruby, aby si po soutěži chovatelé potřásli rukou a poražený doufal, že se příště karty obrátí a vítěz zase doufá v další vítězství. Na můj příspěvek reagovaly jen ženy – diskutérky. Jedna z nich i uvedla, že na ní při jízdě veřejnou dopravou s kočkou v bedýnce reagují pouze ženy, děti a muži jen koukají a neseberou odvahu k oslovení a hovoru. Další zase napsala, že se díky své péči o opuštěné kočky seznámila s nynějším manželem a druhá díky příspěvku na CAT – MANIA našla společně se svými kočičími společníky nové bydlení se vstřícnými domácími. Shledávám jako velice zajímavé, že komentáře byly pouze od žen, protože při návštěvě výstavy bylo zhruba 25% chovatelů mužského pohlaví. Přeci jenom i finanční aspekt a

možnost ukázat svůj chovatelský úspěch láká na výstavy i muže. Jak je vidět jejich zájem se v této skupině natolik neprojevuje. Jako chovatelé jsou ženy i muži na stejné úrovni, často vystavují kočky v páru a žena bývá dominantnější. Projevuje se u žen touha ochraňovat svoji opečovávanou kočku? Nahrazuje ženám děti? Je pravdou, že i na CAT-MANIA jsou ženy, které nazývají své kočky miminky nebo dětmi. Utváří si k nim citový vztah, není to pro ně jen věc. Genderová nerovnováha ve vztahu k zvířatům a mazlíčkům se objevuje globálně a na toto téma vzniklo již několik výzkumů, díky kterým je dokázáno, že ženy mají silnější citovou vazbu a víc inklinují k přírodě. Z toho vzniká potřeba o ni pečovat a chránit ji. Je dokázáno, že většina bojovnic za práva zvířat má doma jednoho nebo více mazlíčků (Peek, Bell, Dunham 1996: 474). Velkým paradoxem potom je, že stewardi⁹ na výstavách při závěrečném vyhlášení oceněných koček nazývají kočky výrazem „to“. Stewardi říkají: „Já si to vezmu“, a nalepí si na triko číslo kočky, kterou bude držet. Tento akt je momentem, kdy se z kočky stane předmět, který má vyhrát soutěž a získat prestižní medaili. I chovatelky, které jsou na výstavě v pozici stewardky, používají výraz „to“. Stewardkami se stávají, protože odměna za tuto pozici není finanční, ale stewardi – chovatelé jsou osvobozeni od placení poplatků za klec.

Internetová skupina funguje mimo jiné i jako jakýsi ventil, při úmrtí mazlíčka, kdy je na stránku umístěno parte a pod ním soucitné komentáře, ale může se zde objevit i přímo fotka mrtvého zvířete. Při vši úctě ke ztrátám majitelů, mi takové fotky připadají již nevhodné ke zveřejňování na sociálních sítích. Mimo těchto informací, jsou ve skupině často zmiňovány události spojované s kočkami, vtipné fotky spících mazlíčků, ale i zprávy o nově vzniklých kočičích kavárnách a recenze těchto podniků.

⁹ Pomocníci na kočičích výstavách, kteří se starají o klece u posuzovatelů a při vyhlášení vítězů soutěže nosí kočky po místnosti a ukazují je posuzovatelům a divákům.

4 Kočičí kavárny ve světě a u nás

Kavárna jako taková je velice komerční instituce. Spojením prožitku z kávy a kočičího pohlázení vzniká zcela nový druh kavárenské kultury. Jak uvádí internetová encyklopedie Wikipedia¹⁰ úplně první kočičí kavárna vznikla na Taiwanu v městě Taipei v roce 1998. Nese název „Cat Flower Garden“. Do kočičí kavárny kdekoliv na světě vstoupí člověk, jenž má rád kočky a může se jednat jak o chovatele, tak milovníka koček, který má doma kočky nebo je z nějakého důvodu doma nemá a kompenzuje si touhu po kočce návštěvou takového zařízení. Největší úspěch měla kavárna u japonských turistů. Není divu, že první zemí po Taiwanu bylo právě Japonsko.

4.1 Kavárny ve světě

První japonská kavárna vznikla v roce 2004 ve městě Osaka. Další kavárna následovala v příštím roce. Důvodem jejich velké oblíbenosti jsou malé japonské byty se zákazem domácích mazlíčků a v neposlední řadě dlouhá pracovní doba. Taková místa zákazníkům umožňují užít si společně strávený čas spojený s relaxem v podobě vrnicích koček. Jak dále uvádí Wikipedie¹¹, během pěti let jich napříč Japonskem vyrostlo neuvěřitelných 79. Jen v hlavním městě jich v roce 2016 najdeme 39. Můžeme tu najít specializované kavárny s různými druhy koček. Od čistokrevných, po rozdělení dle barev až po kavárny s obézními kočkami. Bývají tu i kočky z místních útulků, čímž se prohlubuje jejich socializace a zvyšuje se šance na osvojení. Musí se dodržovat přísná pravidla, co se týče chování návštěvníků ke kočkám. Mají místa, kam se mohou schovat, když chtějí nerušeně odpočívat, jíst a tak dále. Je velice chvályhodné, že každá kavárna musí mít licenci od ochránců zvířat, což do jisté míry

¹⁰ 2016. Cat café. *Wikipedia*. Available at: https://en.wikipedia.org/wiki/Cat_caf%C3%A9 [2.2.2016]

¹¹ viz poznámka pod čarou č. 10

předurčuje dobrou péči o kočky. V Asii nalezneme další kavárny například v Singapuru a v Thajsku.

V Kanadě, nedaleko Ottawy nalezneme kavárnu, kde jsou pouze sibiřské kočky a to ji činí první hypoalergenní¹² kavárnou vůbec. Pár kočičích kaváren lze nalézt i na území USA. Liší se od většiny kaváren svým charakterem. Všechny kočky, které zde žijí, jsou zároveň určeny k adopci. Nutno podotknout, že je tato politika velmi úspěšná a kočky jsou hojně adoptovány. V Mexiku je také několik kaváren. V Mexico City, Tijuane a v oblasti Baja California. Jednu kočičí kavárnu najdeme i na Novém Zélandu.¹³

V Evropě se nachází kočičí kavárny skoro v každém státě. První kočičí kavárna vznikla v Rusku roku 2011 a patří k jedné z největších. Žije v ní 25 koček. V Litvě je kavárna o 24 kočkách.

4.2 Kavárny v ČR

V ČR je přinejmenším¹⁴ devět kočičích kaváren a z toho minimálně dvě jsou v Praze, dvě v Olomouci, v Brně, Opavě a první v ČR, je v Karlových Varech.¹⁵ Kočičí kavárna Cat's Cafe se otevřela jako první v ČR v roce 2014 v již zmiňovaných Karlových Varech. Jak majitelé popisují, zpočátku byl velký problém s hygienickou stanicí a schválením kavárny. Přeci jen se jednalo o zbrusu nový typ kavárny a muselo se všechno nově vymýšlet, jak to bude fungovat, co všechno dle hygieny kočky smí, nesmí a potřebují. V každé české kočičí kavárně je zapotřebí mít oddělený prostor, kde se připravuje jídlo a pití, a prostor, kde se nacházejí kočky. Dále mají kočky svoji vlastní místnost, ve které je jim k dispozici potrava, voda, kočičí toalety a pelíšky. V této místnosti tráví kočky čas, když je kavárna zavřená. Opět se jedná o

¹² sibiřské kočky mají mírně odlišné složení slin, což je jeden z alergenů. Ani tak není možné vyloučit mírnou alergickou reakci u některých zákazníků kvůli srsti. Tento fakt uvádí wikipedia zde: https://en.wikipedia.org/wiki/Cat_caf%C3%A9 [2.2.2016]

¹³ zdroj stejný jako na předchozí straně

¹⁴ stav se nedá přesně určit, číslo se stále mění

¹⁵ vlastní výzkum

hygienické opatření, jelikož kočka je zvíře zvědavé a ačkoliv před člověkem na zakázané místo nevstoupí, v nestřežené chvíli nemá problém zajít kamkoli.¹⁶ Cat's Cafe se nyní nijak internetově nepropaguje a po telefonickém rozhovoru s majitelkou jsem zjistila, že již rok a půl není v provozu.

V následujících podkapitolách se zaměřím na kavárny, ve kterých jsem osobně byla. Nejprve to bude kavárna v Praze, kterou jsem navštívila pouze jednou. Další kavárny jsem navštívila více než jednou a v poslední, kavárně Pohoda, jsem měsíc pobývala třikrát týdně a její popis proto bude patřit k těm nejobsáhlejším z mých navštívených a také bude obsahovat nejvíce podstatných detailů.

4.2.1 Kavárna Freya

První kavárna, která byla založená v Praze, se jmenuje Freya. Název odkazuje na germánskou mytologii a bohyni Freyu. Najdeme ji na Žižkově v mírném kopečku, v nenápadné budově. Při vstupu se může zákazník zarazit, protože tu jsou dvoje dveře. Je to ochrana proti útěku kočičích obyvatel.

Na každém stole najdete krom nápojového lístku i sešit s osudy a jmény koček. Taktéž tu naleznete stručný soubor pravidel jak se ke kočkám chovat. Prostor kavárny není moc velký a je poměrně tmavý. Vzhledem k atraktivitě místa, bývá často plno.¹⁷ Při mé návštěvě jsem musela dlouze pátrat po kočkách, abych vůbec zjistila, kde jsou. Kočky mi připadaly netečné k přichozím lidem a veskrze schované v místnosti pro ně určené. Jediná kočka, která byla kontaktní, byla očividně zvyklá na přítomnost většího počtu lidí a vyloženě ji vyhledávala. Kavárna se neřadí mezi umíst'ovací, tj. kočky zde zůstanou po celou dobu svého života, již se neumístí do rodin.

¹⁶ vlastní výzkum

¹⁷ vlastní výzkum

4.2.2 Cats and Coffee

Kavárna Cats and Coffee se nachází nedaleko magistrátu města Hradce Králové. Funguje od roku 2015. Je zasazena do budovy, jež dříve byla židovskou synagogou a později sloužila jako městská knihovna.

Spojuje koncept kočičí kavárny s konceptem kavárny s veganským občerstvením. Všechno občerstvení je tu veganské. I mléko v kávě je výhradně sójové. Těší se velké oblíbenosti, místa jsou skoro stále plná. Oproti Freye je prostor vzdušný, otevřený a kočky mají dostatek místa jak pro interakci s návštěvníky, tak pro nerušený odpočinek na dohled lidem. Označila bych to jako důvod, proč jsou kočky velice kontaktní. Vždy mají možnost výběru, dostatek místa, nejsou ve stresu, zahnané do kouta.

Většina návštěvníků jde cíleně na návštěvu za kočkami. Samozřejmě se najdou zákazníci, kteří sem chodí zejména kvůli dodržování veganských standardů. Atmosféra kavárny je jedinečná. Skoro všichni jsou nadšeni z koček a jejich chování.

V kavárně je k dispozici nespočet hraček a lákadel. Stejně jako Freya není kavárna umístěná. Na stolech jsou opět vystavena pravidla chování ke kočkám a zdařile graficky upravená brožura s originálními jmény koček a jejich povahovými vlastnostmi. Kavárna dostala označení „Hate Free“, tedy jako prostor, kde je každý člověk bez rozdílu věku nebo barvy pleti vítán.¹⁸ Avšak to je v rozporu se sebereprezentací na stránkách sociálních sítí Facebook, kde se šíří reakce naštvaných zákaznic z řad matek. Většina žen nerespektuje spolu se svými potomky řád kavárny a nechovají se ke kočkám, jak je záhodno. Na všechny příspěvky je vždy zpětná vazba přímo od majitelů, kteří slušným leč, arogantním způsobem reagují na recenze. To je v rozporu s HateFree politikou, jelikož majitel kavárny doslovně píše: „Pokud však sama přijdete do podniku, na jehož dveřích stojí, že kavárna není vhodná

¹⁸ 2016. Catsandcoffee. *HateFree*. Available at: <http://www.hatefree.cz/mapa/catsandcoffee> [12.2.2016]

pro děti, recenze říkají jak přistupujeme k zákazníkům, kteří nerespektují naše pravidla, pak už nevím, jak Vám lépe a taktně říci, že tu zkrátka nejste vítána. Upřímně doufám, že si toto přečtou ostatní Vám podobní zákazníci a raději ke své návštěvě vyberou jiný podnik.¹⁹ Sama jsem se setkala s poněkud osobitým přístupem od majitele, když jsem ho žádala o možnost pomáhat v kavárně a zároveň realizovat svůj terénní výzkum. Odpověď byla v podobném duchu. Dozvěděla jsem se, že kavárna není k účelům výzkumu vhodná a pomoc zdarma nepotřebují. Velice mě tímto přístupem zaskočil, protože jsem mu osvětlila všechny aspekty, nenásilnost výzkumu a myslela jsem si, že pomoc zdarma ve vytížené kavárně bude vítaná. Nebyla, opak byl pravdou, prý bych narušovala atmosféru kavárny a požitky zákazníků. Odpověď majitele byla striktní bez možnosti diskuze.

Oproti internetové prezentaci mohu namítnout, že jsem několikrát byla svědkem přítomnosti rodin s dětmi v kavárně bez názna konfliktu. Moje domněnka je následující: konfliktní skupinou byly rodiny, pro které není kočka v jejich přirozeném prostředí. Tedy lidé, kteří nemají ke zvířeti vztah a nevědí, jak se k němu mají slušně chovat, aby netrpělo.

Mimo kočičí kavárny funguje v prvním patře nově Meet Up, což je prostor pro konání různých společenských událostí. Naposled (3. 4. 2016) to byl prodej použitého zboží tzv. Blešák. Informantka Bára O. se 17. 4. 2016 vydala se svojí rodinou do prostorů kavárny na kávu. Jedna z koček si hrála s vlasy její maminky. Ta začala kočku hladit, až kočka začala vrnět a zavřela u toho oči. V ten moment situaci zřel majitel kavárny a vyhodnotil akt jako nedodržení pravidel kavárny, tj. nehladit spící kočku. V záchvatu vzteku prozradil, že kočičí kavárnu ruší z důvodů neukázněnosti hostů. Opět spor, při kterém si majitel nenechal vysvětlit vzniklou situaci. O den později, 18. 4. 2016, byla kočičí kavárna zrušena a na jejím místě otevřena nová s názvem Meet Up. Jde o místo k setkávání s veganským občerstvením a

¹⁹ 2016.Catsandcoffe. Velc, F. Dostupné na: http://www.facebook.com/catsandcoffeehradec/reviews/?ref=page_internal [12.2.2016]

výběrovou kávou. Oficiální oznámení o konci kavárny se objevilo na Facebookové stránce kočičí kavárny Cats and Coffee. U příspěvku o konci kavárny se na sociální síti Facebook objevilo více jak 40 komentářů. Většina komentátorů nebyla ze zavření kavárny nadšená. Odpovědi majitele byly monotematické. Obsahovaly informace o udržení standardů, a že se kavárna nezavírá.²⁰ Což je lež, jelikož i název Cats and Coffee vypovídá, že nešlo jen o kávu, ale i o kočky. Pravda je taková, že kočičí kavárna bez koček nemůže fungovat a proto je tu nová kavárna s trochu jiným konceptem a jiným názvem tj. Meet Up.²¹ Do prostoru Meet Up kavárny nově mohou přijít návštěvníci se svým psem a za hezkého počasí lze využít nově otevřené zahrádky.

Přístup majitelů se odrazil na chodu kavárny a k 29. 5. 2016 se i Meet Up trvale uzavřel a kavárna přestala fungovat.

4.2.3 Galerie Artičok

Samostatnou kapitolou je královehradecká galerie Artičok. Prostor je rozdělený do tří místností. Jedna, vstupní, slouží jako kavárna. Je různorodě a velice vkusně zařízená. Vévodí jí skleněný průhled do další místnosti vedle baru. V další místnosti je totiž vidět veliké škrabadlo a misky s jídlem. Ano, tuto místnost obývají tři kočky. Dostat se za nimi můžete po domluvě s obsluhou skrze třetí největší místnost – prostorem pro workshopy, výstavy a další činnosti. Podmínkou je vstup bez jídla a pití. Zákaz se vztahuje jak na občerstvení zakoupené v prostorách galerie, tak občerstvení vlastní, například v tašce. Kočky jsou drzé a schopné vlézt do otevřené tašky pro něco k snědku.

Čtyřnozí obyvatelé tím pádem nejsou přímou součástí kavárenské místnosti a Artičok tak obešel hygienická opatření. Přeci jen kočky jsou živá zvířata a pro provoz kaváren

²⁰ Catsandcoffee. Velc,F. Dostupné z: <https://www.facebook.com/media/set/?set=a.1469644286679728.1073741830.1436139333363557&type=3> [20. 4. 2016]

²¹ vlastní výzkum

s živými zvířaty existuje celá řada složitých pravidel a nařízení, která se musí splnit, aby byl provoz povolen. Pro hygienu je tedy dostačující, že je kočičí osazenstvo izolované a je jen na obsluhu galerie, zda návštěvníky na požádání pustí mezi kočky. Kočky jsou velice akční, jedná se o právě odrostlá a vykastrovaná kořata a jejich chování tomu odpovídá. Pokud se za nimi vydáte, okamžitě se stanete objektem jejich zájmu. Kontakt s nimi na mě působil úplně jinak než v ostatních kavárnách. Skleněná bariéra jim do jisté míry brání v úplné socializaci s lidmi. Pokud bych do takové kavárny šla a nevěděla co je za sklem, asi bych byla zpočátku zděšená. Artičok jako takový příliš svoje kočky nepropaguje. Hlavním lákadlem jsou semináře a kurzy. Atmosféra v kavárně je jiná než v Cats and Coffee. Z navštívených podniků právě zde bylo nejméně lidí. Artičok je známý spíše pro svoje kurzy v zadním traktu budovy, než kvůli kočičím obyvatelům. V době kurzů nejsou kočky ve své místnosti, ale na dvoře budovy, který není přístupný. To je jeden z důvodů, proč kočky nejsou hlavním tahounem galerie. Je to jen doplněk utvářející celou galerii, která je místem setkání umělecky zaměřených lidí se zájmem o sebevzdělání a cvičení.

4.2.4. Kočičí kavárna Pohoda

Pohoda je nejmladší kočičí kavárnou. Nachází se v Pardubicích v městské části s názvem Karlovina. Prostor, kde se kavárna nachází, je zasazen do socialistické budovy s náměstíčkem a je to v podstatě jedna velká výloha, stejně jako všechny ostatní zařízení v domě.

Kolemjdoucí tedy mohou nahlédnout dovnitř a vidět kočky i návštěvníky kavárny. I kočky vidí, co se děje venku, a mohou si užívat slunečního svitu. Zajímavě jsou řešeny dvojité dveře při vstupu do kavárny kvůli minimalizaci možnosti útěku koček z kavárny. Jedny jsou klasické a kolem nich je vytvořena jakási dřevěná klec se zasítovanými okny, kterou se vchází dovnitř kavárny. Na bocích dveří zákazníci naleznou lepící váleček na odstranění chlupů z oblečení. Dveře vyúsťují k prostoru baru a tak trochu rozdělují kavárnu na dvě půlky, protože sezení je vytvořené podél výlohy, a tak na sebe zákazníci sedící hned u dveří

navzájem nevidí. S manipulací s dveřmi se vážou spousty humorných zážitků. Většina zákazníků zprvu neví, jak se do kavárny dostat a až po vstupu obvykle pochopí účel dvojitých dveří.

Vlastníci kavárny, se do projektu rozhodli přinést koncept osvojení. Převážná část koček je určena k adopci. Forma adopce je běžná zejména z důvodu péče o kočku: pokud by o ni bylo špatně postaráno, je možné na majiteli vymáhat její vrácení do kavárny, popřípadě do depozita. Adopce se zakládá na smlouvě, v níž je přesně definované, jak má nový majitel o zvíře pečovat, souhlasí s možnou návštěvou pověřené osoby a pokud je nedodrží, lze ji odebrat zpět do depozita. Depozitum je ve vztahu ke kočkám byt, ve kterém bydlí člověk, jenž se o kočky za své vlastní peníze a ve svém volném čase stará.²² Je to forma ochrany kočky. Kočky pocházejí z Kočičího depozita Lovčice²³ a mají veterinární zprávy, ve kterých je popsán jejich zdravotní stav. Jedná se o domácí kočky, tj. bez průkazu původu. Kočky mají vlastní nepřístupnou místnost a tam se mohou ukrýt, pokud nebudou mít zrovna zájem o lidskou společnost. V prostoru kavárny jsou umístěná škrabadla a různé další předměty, které kočce umožní být skrytá, mít pocit bezpečí.

Díky možnosti zde pracovat, mohu do jisté míry popsat fungování kavárny. Nastoupila jsem do práce v době, kdy se kavárna otevírala jako úplně nová. Koček zde bylo pět, a to: černá kočka Anička, její bratr rezavý Boris, černobílý Adam, mourovatá Graciela a šedomourovatá Gréta. Jejich reakce na nové prostředí byly „typicky kočičí“. Do kavárny se dostaly týden před jejím otevřením a v podstatě neopustily svoji nepřístupnou místnost. Adam se usídlil na kočičím záchodě, jelikož z něj cítil svůj pach a odmítal vylézt. Boris obsadil jeden z pelíšků a nevyběhl. Nejprůbojnější byly tři kočky, které se nechaly hladit, vrněly a postupně se odvažovaly ke dveřím i za ně. Největší odvalu měla od prvopočátku černá Anička. Nejraději objevovala nový svět a táhlým mňoukáním se snažila vždy přivolat i

²² Autorkou definice je Hana Smejkalová, předsedkyně sdružení Kočičí naděje

²³ <http://kocicidepozitum.cz/>

Borise, jenž se za ní párkrát vydal, ale vždy jen v období před krmením. Postupem času vychází najevo, že Boris je velice dominantní kocour, který má svou hlavu a svá rozhodnutí koná na základě svých vlastních pohnutek. Nenechá se přemluvit ani pamlsky. Původně jsem, společně s majiteli kavárny, intersubjektivně vyhodnotila Borisovo chování jako strach z neznámého prostředí. Byla to chyba, jelikož jeho chování se odráželo od jeho povahových rysů a schopnosti se adaptovat na nové prostředí.

První týden navštěvují z kočičích obyvatel prostory kavárny jen kočky. Kocouři vylézají jen z rána a navečer (v období, kdy dostávají potravu). Sleduji, že Anička má ráda přehled, kavárnu bere jako svoje teritorium. Anička si vybírá lidi, za kterými přichází, komunikuje s nimi pomocí mňoukání a zahrnuje je svou přízní v podobě přátelsky zdviženého ocasu, otírání se o nohy a touze po pohlazení. Graciela a Gréta inklinují k místům, kde cítí svůj pach a to je červená deka a některé židle. Jsou hravé a k návštěvníkům se nechají nalákat za pomoci hraček.

V dalších týdnech se prodlužuje interval, v jakém se kočky objevují mezi návštěvníky, a je delší a delší. Do kavárny přibyl další člen kočičí party, a to mourovatý Dáreček, který se adaptoval téměř okamžitě. Od prvního dne tráví veškerý čas v části kavárny určené pro hosty a s oblibou se nechává hladit a sám si sedá na klín. Na rozdíl od ostatních koček zůstává v kavárně, i když do ní v období od 15 do 18 hodin proudí nejvíce lidí. Na druhou stranu k ostatním kočkám až tolik neinklinuje, nejspíše má sklon vázat se k lidem, má rád společnost lidí více než společnost ostatních koček. Do kavárny chodí především ženy středního věku, matky s dětmi a mladé páry. Rozvrstvení návštěvníků je silně genderově nevyvážené, převažují ženy.²⁴ Chování návštěvníků se rapidně mění od příchodu do kavárny do jejího opuštění. Návštěvníci vcházejí do kavárny v různém rozpoložení. Po vstupu a interakci s kočkou se začínají usmívat a nezdědky komunikují i s ostatními návštěvníky u dalších stolů,

²⁴ vlastní výzkum

ačkoliv se ve většině případů navzájem vidí poprvé v životě. Sdílejí své zážitky spojené s kočkami, debatují o problémech týkajících se přístupu lidí ke zvířatům. Je až neuvěřitelné, jak velký vliv má přítomnost kočky na psychiku těchto lidí. Většina návštěvníků mluví pozitivně, kladně hodnotí interiér kavárny i podávané nápoje a dezerty. Dávají spropitné a mimo to přispívají do kasičky na podporu kočičího útulku. Návštěvníci se do kavárny vrací opakovaně, i několikrát za týden se přijdou na kočičky podívat.

Kavárna je mimo hlavní třídu Pardubic, spíše v klidnější části města, která si žije svým vlastním životem. I tak láká návštěvníky k návštěvě a v odpoledních časech bývá kavárna naplněná. Není tomu tak ráno až zhruba do 15 hodiny. V té době přicházejí zejména již zavedení zákazníci, kteří si téměř okamžitě zvykli na určitý nápoj, dezert a zvolili si oblíbené místo k sezení. Je zajímavé, že nejoblíbenějším místem stálých zákazníků je místo buď po pravé, nebo po levé straně hned vedle vchodu. Důvod proč tak činí je velice jednoduchý. U dveří sedávají kočky, protože mají přehled o celé kavárně. Zákazníci volí své kočičí oblíbence podle barvy a dosavadních zkušeností s kočkami. Projevuje se tu intersubjektívni vnímání chování kočičích obyvatel, kdy zákazníci předpokládají určité chování podle předchozích zkušeností s chováním jiných koček v jejich okolí. Tyto odlišnosti komentují a komparují s ostatními návštěvníky. Zde se setkává svět lidí sdílející svůj životní prostor s kočkami v různých varietách. Velice zajímavá mi přišla návštěva dvou rodin s malými dětmi ve stejný čas. První rodina se aktivně podílí na záchraně koček a jejich děti jsou na chování koček zvyklé. Při vstupu okamžitě pochopili ochranný význam dvojitých dveří a vnitřní dveře otevírali až po zavření venkovních dveří. Malý chlapec, který s nimi přišel, se choval jako každé malé dítě a hlasitě výskal, čímž projevoval své nadšení z kočičích návštěvníků. Kočky ho nejprve sledovaly z povzdálí a pak se kolem něj začaly otírat celým tělem. Nějakým způsobem poznaly skutečnost, že jim dítě neublíží. Dosud nechápu, o jaký způsob empatie jde. Druhá rodina s dítětem ignorovala význam dvojitých dveří a i s kočárkem otevřela obě

dveře naráz, aniž by řešila následky. Dítě se také pohybovalo po kavárně a nadšeně povykovalo. Před ním se kočky schovávaly pod stoly a na vyvýšená místa. Ačkoliv byla dívka na pohled stejně stará, kočky je instinktivně rozdělily na přítele (první dítě) a potencionální hrozbu (druhé dítě). Proběhl snad mezi kočkami a dětmi nějaký mezidruhový dialog, který mi jako dospělý racionální lidé nedokážeme posoudit? Podobný zážitek jsem měla i v soukromý, kdy u mě doma byla návštěva s dítětem a kočky ji ignorovaly a druhá návštěva s podobně starým dítětem se těšila velké a láskyplné pozornosti obou mých koček.

Když po této zkušenosti srovnám ostatní kavárny s kavárnou Pohoda, tak mohu říci, že chápu, proč v pražské kočičí kavárně Freya nebylo po kočičkách vidu ani slechu. Jednoduše v té době kavárna začínala svůj provoz a kočičky ještě nebyly adaptované na prostředí, a tak když byla v kavárně vyšší koncentrace lidí, raději odešly do své návštěvníkům nepřístupné místnosti, kde se cítily v bezpečí. Hradecká galerie Artičok vůbec nemá ve svém zařízení dvojité dveře, jednoduše proto, že je nepotřebují. Kočky nejsou primární zážitek, který si má návštěvník odnést. Jsou zde pouze doplněk do mozaiky celého interiéru. Co se týče výše zmíněného přístupu majitele kavárny Cats and Coffee v Hradci Králové, tak mu musím dát za pravdu. Někteří rodiče berou kočičí kavárny jako spojení zoologické zahrady a herny. Myslí si, že si mohou dát u svého stolu svoje oblíbené pití a dezert a nechat děti bez dozoru pobíhat po kavárně. Takové jednání je nebezpečné jak pro děti samotné, tak pro kočky. Nehledě na to, že ne každému hostovi je příjemné trávit chvíle v kavárně za doprovodu utíkajících koček a za nimi běžícího vřesťícího dítěte. Podle mého názoru není chyba v dítěti, ale v netaktním rodiči, který takové chování dovolí. Proto do jisté míry chápu rozhořčené reakce majitele bývalé kavárny Cats and Coffee. Myslím si však, že je na místě se držet politiky každého slušného podniku, a to „náš zákazník, náš pán“, a o vzniklé situaci diskutovat a vysvětlit zákazníkovi, co udělal nesprávně.

5 Závěr

Díky bádání jsem se mohla hlouběji ponořit do tajů kočičích dimenzí. Můj původní předpoklad byl vůbec se nepouštět do světa komerčního chovu koček, ale jak jsem se nořila hlouběji do tématu, tak jsem zjistila, že tento aspekt je velice zajímavý a byla by velká škoda ho ve své práci opomenout a nezařadit ho tam. Mojí primární výzkumnou otázkou bylo, zda a jak kočka ovlivňuje chování člověka a sociální dynamiku. Odpovědí je, že kočka velmi ovlivňuje chování člověka i sociální dynamiku. Ve většině zkoumaných případů ji ovlivňuje velice pozitivně. Lidé v kočičích kavárnách jsou k sobě vstřícnější i atmosféra tam je velice uvolněná a přátelská oproti kavárnám bez kočičího elementu. Ve Facebookové skupině CAT – MANIA lidé v mnoha příspěvcích popisují, jak se spřátelili se svými sousedy díky náhodnému setkání na chodbě s kočkou v přepravní bedýnce. Potvrdil se mi můj předpoklad, že lidé s dostatečnou tolerancí vůči kočičí individualistické povaze dokáží k podobným lidem díky svým kočkám velice rychle nalézt společnou cestu a otevřít jim své uzavřené povahy. Kočka je stmelovacím prvkem a vděčným tématem rozhovoru pro mnohé z nich.

Kočky na kočičích výstavách jsou vnímány jinak než kočky bez průkazu původu. Největším rozdílem je finanční aspekt a touha získat za kočičí kvality ocenění od porotců soutěže. Zvíře je ve většině případů s majitelem propojené citovou vazbou, ale za svůj život v komfortních domácích podmínkách jim musí přinášet zpětnou vazbu v podobě účasti na soutěžích a v podobě případných ocenění.

Ve třetí kapitole jsem se věnovala mimo jiné i Human-Animal studies, které jsou v ČR mladým interdisciplinárním vědním oborem a provázejí teoretické ukotvení celé této práce. Patří do nich i antropologie, která se zabývá vztahem člověka a zvířete. Human-Animal studies rozdělují zvířata do dvou základních skupin, zvířata hospodářská a „pets“ neboli mazlíčky. Kočka je považovaná primárně za mazlíčka a z toho v této práci vycházím.

Zamyslela jsem se nad faktem, že kočka je zprostředkovaným konzumentem hospodářských zvířat a tím pádem je kočka do jisté míry součástí konzumní společnosti, jednou z cílových skupin na trhu.

Poslední kapitola přináší novou dimenzi vnímání koček skrze kočičí kavárny. Stává se z nich hit, každé větší město má alespoň jednu. Kočičí kavárna je podle mě nová rovina vztahu člověka a kočky. Kočka tu je mazlíček, ale něco se od ní na oplátku očekává. Nabývá trend mít v kočičích kavárnách kočky z útulků, bez průkazu původu. Podmínky pro život však mají velmi podobné, jako kočky s průkazem původu, mají kontrolovaný zdravotní stav, kvalitní stravu, ale na oplátku musí plnit svojí roli, být v prostoru kavárny a mazlit se s návštěvníky. Kočičí kavárny mají velký potenciál stát se novou formou interakce mezi člověkem a kočkou. Kočičí vliv na sociální dynamiku a chování člověka je zde velmi znatelný a společný pro všechny návštěvníky těchto zařízení, ať už je jejich motiv pro vstup jakýkoliv.

6 Zdroje

Alger, J. M., S. F. Alger, 1999. Cat culture, Human Culture: An Ethnographic Study of a Cat shelter. *Animal and society* 3:7: 199- 217. Available at:

<http://www.animalsandsociety.org/wp-content/uploads/2015/10/alger1.pdf> [10. 4. 2016]

Becková, Š. 2014. Kávička a pomazlení? První kočičí kavárna v Čechách vznikla ve Varech. *Karlovarský deník*. Dostupné z: <http://karlovarsky.denik.cz/z-regionu/kavicka-a-pomazleni-prvni-kocici-kavarna-v-cechach-vznikla-ve-varech-20140720.html> [15. 5. 2016]

Caravan J., M. Schneck 1997. *Svět koček*. Praha: Svojtka a Vašut.

Hofmann, H. 1997. *Kočí desatero*. Praha: Euromedia Group.

Noske, B. The Animal Question in Anthropology: A Commentary. Available at:

<http://www.upc-online.org/thinking/anthro.htm> [15. 5. 2016]

Patternson, Ch. 2003. *Věčná Treblinka*. Praha: Práh.

Peek, C., Bell, N., Dunham, C. 1996. Gender, Gender Ideology, and Animal Rights

Advocacy. *Gender and Society* 10: 464-478. Available at: <http://www.jstor.org/stable/189682> [15. 5. 2016]

Planchon, L. A., D. I. Templer, S. Stokes, J. Keller 2002. Death of a Companion Cat or Dog and Human Bereavement: Psychosocial Variables. *Society & Animals* 10:1: 93- 105.

Available at: <http://www.animalsandsociety.org/wp-content/uploads/2015/11/planchon.pdf> [15. 5. 2016]

Serpell, J. 1996. *In the Company of Animals: A Study of Human-Animal Relationships*.

Cambridge; New York: Cambridge University Press.

Singer, P. 2001. *Osvobození zvířat*. Praha: Práh.

Shelter. *Society and Animals* 7:3: 199- 218. Available at:

<http://www.animalsandsociety.org/wp-content/uploads/2015/10/alger1.pdf> [15. 5. 2016]

Vandrovcová, T. 2015. Sociologie zvířat: přehledová stať o oboru Human-Animal Studies.

Naše společnost 13: 23-33. Dostupné z: <http://cvvm.soc.cas.cz/2015-1/sociologie-zvirat-prehledova-stat-o-oboru-human-animal-studies-2> [8. 4. 2016]

Vandrovcová, T. 2011. *Zvíře jako pokusný objekt: sociologická reflexe*. Praha: Triton.

Přílohy



Obr. č. 1: Komparace způsobu držení, obr. 1 na dlouho (hodnotí se svalnatost těla kočky).
(vlastní zdroj)



obr. č. 2: na krátko (hodnotí se kvalita kožichu). (vlastní zdroj)



obr. č.3: kočičí kavárna Pohoda Pardubice – pohled na dvojité dveře, zákazníky a v popředí černá kočka Anička. (vlastní zdroj)